

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Arfos užburta

2014-02-07

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Muzika

AUTORIUS: Janina Stankevičienė

DATA: 2014-02

Ilgametė Kauno valstybinio muzikinio teatro orkestro arfininkė Valerija Baranauskienė teatralų pelnytai vadinama teatro muzikine atmintimi. Čia ji pradėjo groti 1956 m. baigusi Lietuvos valstybinės konservatorijos (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) profesorės Liudmilos Chetagurovos arfos klasę. Muzikinio teatro orkestre ji, vienintelė arfininkė, be pertraukos dirbo ištisus 54 metus.

Pirmasis spektaklis – G. Bizet opera „Carmen“ – buvo pagrotas 1956 m., paskutinis – K. V. Banaičio „Jūratė ir Kąstytis“ – 1996 m. Jos arfa skambėjo aštuoniuose tūkstančiuose spektaklių, 130 premjerų. Arfininkės repertuarą sudarė visa muzikinio teatro statytų spektaklių įvairovė: operos – G. Bizet „Carmen“ ir „Perlų žvejai“, P. Čaikovskio „Eugenijus Oneginas“, G. Rossini „Sevilijos kirpėjas“, M. Musorgskio „Soročinsų mugė“, operetės – nuo J. Strausso, I. Kálmáno iki B. Gorbulskio, G. Kančelio ir kitų kompozitorių kūrinių.

Muzikos kelią Valerija, tuomet Ananjevaitė, pradėjo gimtajame Šiaulių mieste. Mama, pianistė, buvo ir pirmoji Valerijos muzikos mokytoja, tėtis, gimnazijos dailės mokytojas, įskiepijo dukrai meilę menui, išmokė ją piešti, lieti akvareles. Būdamą 14-os Valerija įstojo į Šiaulių muzikos mokyklą, mokėsi Danutės Amolevičienės fortepijono klasėje, teorinių žinių sėmėsi prof. Igno Prielgausko pamokose. Baigusi muzikos mokyklą Valerija pasuko visiems netikėtu keliu. Rinktis arfininkės, o ne pianistės specialybę paskatinęs į jos, abiturientės, rankas pakliuvęs rajono laikraštis su kvietimu stoti į Lietuvos valstybinėje konservatorijoje atidaromą arfos klasę, o grojančios arfininkės nuotrauka ir pati arfa taip ją sužavėjusi, kad kuriam laikui visai pamiršo fortepijoną.

„1951 m. įstojusi į konservatoriją pasijutau lyg patekusi į išsvajotąją šventovę ir... į tikrą pragarą: jei būčiau žinojusi, koks sunkus darbas laukia manęs įvaldant naują instrumentą, turbūt būčiau nepradėjusi“, – prisimena arfininkė. Tuo metu konservatorijoje arfos specialybę dėstė Liudmila Chetagurova, garsiosios Maskvos konservatorijos profesorės K. Erdeli studentė. 1949 m. ji atvyko į Vilnių, kur pradėjo groti Lietuvos operos ir baletų teatro orkestre bei tapo vienintele dėstytoja tik ką

įkurtoje konservatorijos arfos klasėje. „Manoji dėstytoja Liudmila Chetagurova buvo puiki arfininkė. Sutarėme su ja labai gerai. Aš buvau gan stipri pianistė, todėl profesorė pasitikėjo manimi ir labai daug interpretacijos klausimų palikdavo spręsti pačiai. Akademijoje grojau daug R. N. C. Bochsos etiudų, J. S. Bacho invencijų ir vargoninių preliudų, A. Zabelio „Margaritą prie ratelio“, E. Walter-Küne „Rigoletto“ parafrazę, arfai pritaikytą A. Rubinšteino romansą „Naktis“. Grojau solinį numerį be kupiūros iš B. Asafjevo baleto „Bachčisarajaus fontanas“ ir kt.“

Studijos konservatorijoje jaunai muzikantei buvo visapusiškai įdomios ir naudingos. Jai teko dirbti su fortepijono dėstytoja S. Naujalyte-Didenkiene, ne tik puikia pedagoge, bet ir psichologe. Ją žavėjo ir įkvėpė to meto konservatorijos aplinka – čia dėstė Stasys Vainiūnas, Balys Dvarionas, Jadvyga Čiurlionytė, rektorius buvo Jurgis Karnavičius. Kartu studijavo šiandien gerai žinomi menininkai – dainininkas Stanislovas Rubinovas, pianistas Kęstutis Grybauskas, menotyrininkė D. Amolevičienė, dainininkė Stasė Laurinaitytė, pianistė Rita Kučinskaitė-Lansbergienė, fagotininkas Juozas Slankauskas, kompozitorius Rimvydas Žigaitis, aktoriai Arnas Rosenas, Elvyra Žebertavičiūtė, Bronius Gražys, Leonas Ciunis ir kt.

1956 m. baigusi konservatoriją Valerija Baranauskienė dalyvavo konkurse į Kauno muzikinio teatro orkestro arfininkės vietą ir jį laimėjo. Pirmieji spektakliai iš jaunos atlikėjos pareikalavo daug darbo ir jėgų. „Iki devinto prakaito reikėjo plušėti, kad tinkamai parengčiau arfos partijas operose „Madam Baterflai“, „Jolanta“, „Gražina“, balete „Bachčisarajaus fontanas“, operetėse ir miuzikluose. Kaip arfininkę mane ant kojų pastatė dirigentas ir kompozitorius Juozas Indra, jam esu už daug ką dėkinga. Jis buvo labai reiklus, neleisdavo palengvinti savo partijos, ko nors praleisti. Sakydavo: „Grok dieną naktį ir išgrosi.“

Savo muzikiniame kelyje arfininkė sutiko ir daugiau žinomų Lietuvos muzikinio teatro žmonių. Jai teko groti diriguojant Vytautui Viržoniui, Stanislovui Čepinskiui, Margaritai Dvarionaitei, Stasiui Domarkui, Alvydui Šulčiui, Juliui Geniušui. Pastarasis kalbėdamas apie artistę yra pastebėjęs, kad arfa – labai girdimas ir orkestre išsiskiriantis instrumentas, arfininkas negali pasislėpti už kolegų instrumentų.

Grodama muzikiniame teatre V. Baranauskienė dirbo ir pedagoginį darbą, 1998–2004 metais arfos specialybę ji dėstė Kauno J. Gruodžio konservatorijoje. Dalyvavo įvairiose koncertinėse programose tiek Kauno valstybinio muzikinio teatro, tiek Kauno menininkų rūmų ir Kauno kultūros namų scenose, buvo kviečiama talkinti LNOBT ir Klaipėdos muzikinio teatro simfoniniams orkestrams. Ji rengė koncertines programas su violončelininke Asta Krištaponiene, fleitininke Aušra Lukoševičiūte, kameriniu Muzikinio teatro orkestru, kuriam vadovavo Stanislovas Čepinskis, pasirodydavo su dainininkėmis Stase Rapaliene, Genovaite Gasiūnaite ir kt.

Anot solistės, „arfos garso grožį itin vertino daugelis pasaulio kompozitorių, pavyzdžiui, R. Wagneris džiaugsmingoje „Reino aukso“ baigiamojoje dalyje, dievams einant vaivorykštės tiltu į Vahalą, vienu metu orkestre naudoja net šešių arfų skambesį. Jei šiandien Lietuvoje kas sumanytų atlikti šį kūrinį, turėtų sukviesti visas profesionalias Lietuvos arfininkes – tiek jų teturime. Tiesa, jų gretas vis papildė jaunos muzikantės.“

Nuolatinis arfininkės V. Baranauskienės rūpestis šio instrumento populiarinimu atsiskleidžia ne tik ilgamečiu jos pačios darbu Kauno muzikinio teatro orkestre bei jaunujų arfininkių ugdymu. Ji yra ir viešosios įstaigos Arfos draugijos, kuriai vadovauja arfininkė Daiva Šlyžienė, sekretorė. Šiuo metu Valerija parengė knygą apie instrumento gimimą, jo istoriją ir garsiausias pasaulio bei Lietuvos arfininkes. Knygoje surinkta itin plati informacija apie arfos kilmę, instrumento raidą, jį gaminčius meistrus, žymiausius atlikėjus. Leidinyje greta istorinių pasakojimų norima aktualizuoti šio instrumento gyvavimo Lietuvoje problemas – su arfininkų stygiumi susiduria visi Lietuvos simfoniniai ir teatrų orkestrai. Šiuo metu arfos klasės gyvuoja tik B. Dvariono dešimtmetėje muzikos ir M. K. Čiurlionio menų mokyklose. Arfininkai nerengiami Lietuvos konservatorijose, jau nemažai metų šios specialybės klasės nėra ir Muzikos ir teatro akademijoje. Arfininkė viliasi, kad jos darbas atkreips dėmesį tų, kurie organizuoja muzikos mokymo procesus, ir tų, kurie tiesiog renkasi muzikos instrumentą muzikuoti. Šios charizmatiškos ir energingos moters nuomone, arfa verta savo dieviškosios prigimties, ji turi dažniau skambėti ir Lietuvos koncertų salėse, ir mokyklose, ir mūsų namuose.

1. Valerija Baranauskienė Kauno valstybinio muzikinio teatro orkestrinėje G. Bizet operos „Karmen“ metu, 1960 m.
2. Su mylimiausiu instrumentu, 1999 m.
3. Lietuvos valstybinės konservatorijos III kurso studentė koncerte, 1953 m.
4. Po koncerto Kauno valstybiniame muzikiniame teatre: (iš kairės) Valerija Baranauskienė, solistės Stasė Rapalienė ir Genovaitė Gasiūnaitė, 1969 m.
5. Po koncerto Kauno valstybiniame muzikiniame teatre: pirmoje eilėje (š kairės) – Aldona Valiukėnaitė, Valerija Baranauskienė, antroje eilėje – Stasė Rapalienė, Elona Šiugždinytė, Genovaitė Gontytė, Veremejeva, trečioje eilėje – Gediminas Šmitas, Henrikas Kunickas, Genovaitė Gasiūnaitė, Judita Ušinskaitė, Juozas Valikonis, 1969 m.
6. Baigiamasis koncertas Lietuvos valstybinės konservatorijos Didžiojoje salėje, 1956 m.
7. Po Juozo Indros diriguoto Ch. Gounod operos „Faustas“ spektaklio Kauno valstybiniame muzikiniame teatre, 1964 m.
8. P. Čaikovskio muzikos vakaras, 1969 m.